

De Stemming van 9 juni 2019

Er zijn geen verschuivingen deze week waargenomen. De peiling is gelijk aan die van de vorige week.

Wel zijn er naast deze rapportage twee aparte gescheiden rapportages. De ene over het pensioenakkoord en de andere naar aanleiding van de verkiezingsresultaten in Denemarken en de standpunten van de sociaal democraten aldaar over immigratie en integratie. Die laatste verschijnt morgen.

Vandaag nog wel twee nadere analyses over de uitslag van 23 mei jl: over het Frans Timmermans-effect en de electorale reactie op de samenwerking tussen ChristenUnie en SGP bij de Europese Parlementsverkiezingen.

Peiling Zetelverdeling

zetels	TK2017	24-3-2019	2-6-2019	9-6-2019	Versch. t.o.v. vorige week	Versch. t.o.v. 24-3-2019	Versch. t.o.v. TK2017
VVD	33	23	27	27		4	-6
FVD	2	26	22	22		-4	20
PvdA	9	13	18	18		5	9
CDA	19	14	15	15		1	-4
GroenLinks	14	18	14	14		-4	0
D66	19	12	10	10		-2	-9
PVV	20	10	8	8		-2	-12
SP	14	9	8	8		-1	-6
Partij voor de Dieren	5	7	8	8		1	3
ChristenUnie	5	7	7	7			2
50PLUS	4	4	5	5		1	1
DENK	3	4	4	4			1
SGP	3	2	2	2			-1
Overige partijen		1	2	2		1	2
	150	150	150	150			
Coalitie	76	56	59	59		3	-17

Frans Timmermans Effect bij EP2019

Onlangs zijn de uitslagen per provincie beschikbaar gekomen van de Europese Parlementsverkiezingen. En daarmee is ook goed te illustreren hoe groot het Frans-Timmermans effect was bij de PvdA. Hieronder de uitslagen van vier verkiezingen van de PvdA per provincie.

Frans Timmermans Effect bij EP2019

Uitslag PvdA	Uitslag PvdA							
	PS2015	PS2019	EP2014	EP2019		PS2019- PS2015	EP2019- EP2014	EP2019- PS2019
Nederland	10,1%	8,5%	9,4%	19,0%		-1,6%	9,6%	10,5%
Limburg	7,3%	6,5%	7,7%	29,7%		-0,8%	22,0%	23,2%
Noord-Brabant	8,0%	6,4%	7,3%	18,9%		-1,6%	11,6%	12,5%
Noord-Holland	11,5%	9,8%	11,1%	20,4%		-1,7%	9,3%	10,6%
Groningen	12,3%	12,0%	13,2%	22,3%		-0,3%	9,1%	10,3%
Gelderland	9,0%	8,3%	9,0%	18,3%		-0,7%	9,3%	10,0%
Utrecht	9,2%	7,3%	8,7%	16,7%		-1,9%	8,0%	9,4%
Drenthe	15,2%	14,1%	13,7%	23,1%		-1,1%	9,4%	9,0%
Friesland	15,5%	13,4%	14,5%	22,4%		-2,1%	7,9%	9,0%
Zeeland	9,4%	8,4%	8,4%	17,3%		-1,0%	8,9%	8,9%
Zuid-Holland	10,0%	7,8%	8,6%	16,0%		-2,2%	7,4%	8,2%
Overijssel	10,6%	8,5%	9,0%	16,5%		-2,1%	7,5%	8,0%
Flevoland	8,7%	8,2%	8,5%	16,2%		-0,5%	7,7%	8,0%

Goed is te zien dat, terwijl in Limburg de PvdA bij de voorgaande drie verkiezingen samen met Noord-Brabant de laagste scores liet zien, bij de Europese Parlementsverkiezingen in 2019 de PvdA in Limburg met grote afstand bovenaan staat. De stijging was meer dan 20%. Een verschijnsel dat in de VS de "favourite son" wordt genoemd. Een politicus die bij verkiezingen in de eigen staat of district veel beter scoort dan in de rest van het land of staat.

De stijging in Noord-Brabant was de op één na grootste. Als die twee provincies niet worden meegerekend dan zien we in de rest van Nederland dat de PvdA van bijna 9% bij de laatste Provinciale Statenverkiezingen meer dan verdubbeld is.

Inmiddels zien we wel dat deze ontwikkeling de PvdA wind in de rug heeft opgeleverd bij de peiling voor de Tweede Kamerverkiezingen. Deze week staat de PvdA op bijna 12%. (Terwijl bij TK2017 de PvdA 6% haalde).

Electoraal gevolgen van combinatie tussen ChristenUnie en SGP

Één aspect van de uitslag van de verkiezingen van de Europese Parlementsverkiezingen 2019 is wat onderbelicht gebleven. En dat is de daling van ChristenUnie/SGP van 7,7% in 2014 naar 6,8% in 2019.

Bij PS2019 haalden de twee partijen in alle provincies samen ook 7,7%. Met een duidelijk lagere opkomst bij EP2019, die normaliter gunstig werkt voor ChristenUnie en SGP is het verlies bij de EP2019 voor die combinatie, wel opvallend. Ten opzichte van de Provinciale Statenverkiezingen kort ervoor met een uitslag van 7,7% zou met die lagere opkomst een uitslag tussen 8 en 9% haalbaar moeten zijn. Maar dat is er niet uitgekomen.

Om te analyseren wat er gebeurd is, is het belangrijk om allereerst de grote trend te zien van ChristenUnie en SGP afzonderlijk:

In onze peilingen zien we dat na de Tweede Kamerverkiezingen de **ChristenUnie** een licht stijgende trend liet zien. Bij TK2017 haalde die partij 3,4%. Beduidend lager dan de 4,8% bij PS2015, maar dat verschil kan grotendeels verklaard worden door de veel hogere opkomst van TK2017 t.o.v. PS2015

Die stijging van de ChristenUnie is goed te zien bij de vergelijking tussen PS2015 en PS219. De ChristenUnie ging van 4,8% naar 5,2%, terwijl de opkomst ook nog duidelijk was gestegen (van 47% naar 56%), wat die stijging van ChristenUnie meer betekenis geeft.

De **SGP** is electoraal in absolute aantallen kiezers de meest stabiele partij van Nederland. Het overgrote deel van die kiezers komt steeds op. Naarmate de opkomst van de rest lager is, scoort deze partij procentueel hoger.

De bijna 220.000 SGP-kiezers bij TK2017 zorgde voor een uitslag van 2,1%. Bij TK2012 waren het 200.000 kiezers (2,1%). Bij PS2015 waren het 180.000 kiezers (2,9%). Bij PS2019 waren er het ook 180.000 (2,5% door de hogere opkomst bij die verkiezingen dan 4 jaar eerder.)

Bij de Europese Parlementsverkiezingen is er steeds een gecombineerde lijst van ChristenUnie en SGP. En als we die uitslagen van de afgelopen 30 jaar bekijken dan zien we wel een indicatie dat de gecombineerde lijst het iets slechter doet dan bij verkiezingen van Provinciale Staten waar de partijen in de meeste provincies apart meedoen.

Maar het verschil lijkt nu wat groter te zijn dan voorheen. ChristenUnie plus SGP haalden bij PS2019 7,7%. Bij de lagere opkomst van de Europese Parlementsverkiezingen zou een score in de richting van de 9% hiermee vergelijkbaar zijn.

De echte uitslag van EP2019 van 6,8% ligt daar duidelijk onder. En die is in lijn met het onderzoek van Peil.nl op 23 mei jl. waar te zien was dat minder dan 60% van degenen die ChristenUnie hadden gestemd bij PS2019 op de combinatie stemden bij EP2019, terwijl bij de SGP-kiezers dat wel bijna 90% was. Die "weggelopen" ChristenUnie kiezers gingen vooral naar het CDA en in mindere mate naar VVD, PvdA en Partij voor de Dieren.

De onderstaande tabel geeft een indruk bij de verschuivingen die we gezien hebben per provincie.

Uitslagen ChristenUnie + SGP per provincie

	Opkmst PS2019	Opkmst EP2019	Chr.Unie PS2019	SGP PS2019	Samen PS2019	Chr.Unie / SGP EP2019		Opkmst. EP2019-PS2019	Combi. EP2019-PS2019
Nederland	56,2%	41,9%	5,2%	2,5%	7,7%	6,8%		-14,3%	-0,9%
Zeeland	59,2%	42,1%	5,2%	12,1%	17,3%	17,7%		-17,1%	0,4%
Overijssel	59,3%	43,1%	8,3%	3,9%	12,2%	11,1%		-16,2%	-1,1%
Flevoland	53,6%	38,1%	7,1%	3,8%	10,8%	11,1%		-15,5%	0,3%
Gelderland	58,6%	43,7%	6,8%	5,3%	12,1%	10,8%		-14,9%	-1,3%
Utrecht	61,6%	48,5%	7,3%	3,5%	10,8%	9,0%		-13,1%	-1,8%
Friesland	59,1%	41,9%	6,6%	1,1%	7,7%	8,5%		-17,2%	0,8%
Zuid-Holland	54,5%	41,9%	5,6%	3,9%	9,5%	8,5%		-12,6%	-1,0%
Groningen	56,1%	41,3%	9,5%		9,5%	8,0%		-14,8%	-1,5%
Drenthe	58,8%	41,1%	6,8%	0,8%	7,6%	6,5%		-17,7%	-1,1%
Noord-Holland	56,4%	44,2%	3,2%		3,2%	2,3%		-12,2%	-0,9%
Noord-Brabant	52,4%	37,5%			1,9%	1,9%		-14,9%	0,0%
Limburg	52,6%	37,3%	1,1%		1,1%	0,8%		-15,3%	-0,3%

(In drie provincies deed de SGP bij PS2019 niet mee en in Noord-Brabant was er een gecombineerde lijst met ChristenUnie)

Bij het bekijken van de uitslagen per gemeente valt te zien dat als de combinatie meer uit SGP-kiezers bestaat dan ChristenUnie-kiezers de daling kleiner is dan als het vooral uit ChristenUnie-kiezers bestaat.

In grotere steden zien we zowel absoluut als relatief de grootste daling voor de combinatie. Daar is het SGP-aandeel in de stemmen klein. De impact op de einduitslag van die grotere gemeenten is relatief groter door de omvang van het electoraat in die gemeenten.

Uitslagen ChristenUnie + SGP in een aantal gemeenten

	Opkmst PS2019	Opkmst EP2019	Chr.Unie PS2019	SGP PS2019	Samen PS2019	Combi. EP2019		Opkmst. EP2019- PS2019	Combi. EP2019- PS2019
Nederland	56,2%	41,9%	5,2%	2,5%	7,7%	6,8%		-14,3%	-0,9%
Staphorst	74,2%	54,2%	19,9%	35,3%	55,2%	54,6%		-20,0%	-0,6%
Nunspeet	68,2%	49,5%	17,2%	28,1%	45,3%	44,8%		-18,7%	-0,5%
Tholen	62,6%	41,3%	7,7%	28,3%	36,0%	37,5%		-21,3%	1,5%
Kampen	65,0%	45,7%	18,8%	12,8%	31,6%	31,9%		-19,3%	0,3%
Ede	63,4%	47,9%	14,5%	15,4%	29,9%	28,2%		-15,5%	-1,7%
Hendrik-Ido Ambacht	60,0%	43,1%	8,9%	16,3%	25,2%	26,1%		-16,9%	0,9%
Zaltbommel	62,1%	44,2%	8,9%	17,9%	26,8%	25,7%		-17,9%	-1,1%
Zwolle	61,3%	47,0%	13,2%	1,4%	14,6%	12,6%		-14,3%	-2,0%
Assen	57,4%	42,2%	12,4%	0,8%	13,2%	10,9%		-15,2%	-2,3%
Amersfoort	60,7%	48,2%	9,7%	1,1%	10,8%	8,9%		-12,5%	-1,9%
Haarlem	57,8%	37,2%	3,0%		3,0%	1,8%		-20,6%	-1,2%
Breda	53,0%	40,6%			1,2%	1,0%		-12,4%	-0,2%

De interessante vraag is wat er zou gebeurd zijn als de twee partijen apart aan de verkiezingen hadden meegedaan. De SGP had dan zeker niet de kiesdeler gehaald. (Vermoedelijk een uitslag rond de 3,0%). De ChristenUnie had dan alleen ongeveer het resultaat behaald wat de combinatie nu gehaald heeft. Een derde zetel was niet binnen bereik geweest, maar de tweede zetel zou waarschijnlijk op eigen houtje net gehaald zijn. 6,1% was daarvoor genoeg.